

Iesākumā bija... Ievads Ventspils muzeja krājuma izstādē “Drukāts Ventspilī”

Ventspils muzejā Livonijas ordeņa pilī ik gadu tiek sagatavota apjomīga izstāde, kurā atklāta kāda Ventspils vēstures tēma. 2025.gada nogalē tika atvērta izstāde “Drukāts Ventspilī”, kas lepmi pieskaņojās Latvijas grāmatniecības 500 gades plašajam notikumam klāstam. Ventspils drukātā vārda vēsture gan nesniedz tik tālā pagātnē, izstādē skatāms laiks no 19.gadsimta beigām līdz 20.gadsimta I pusei.

Izstādi, kas tapa kā muzeja speciālistu komandas darbs, veido vairākas daļas, – kur un kā drukāja, kas drukāja, kas lasīja un kur tirgoja. Ievadā ir stāsts par Ventspils tipogrāfijām, ieskats redakcijā, iepazīšanās ar diviem nozīmīgākajiem Ventspils izdevējiem – Teodoru Atmani un Feliksu Nātiņu, pazīstamā ventspilnieka Teodora Grīnberga bibliotēka un noslēgumā – skolotāju arodbiedrības grāmatnīca “Gaisma”.

Ievadā iepazīstam Ventspils drukātavu iesaistīto sarakstu – veselas piecpadsmit! Šajā daļā skatāmi saistoši, tieši ar drukas vēsturi saistīti eksponāti – grafikas spiede, litogrāfijas akmeņi, cinka plates, svina burtiņi un arī daži senākie Ventspils laikrakstu oriģināli. Eksponēti gan Ventspils muzeja, gan Kuldīgas muzeja krājuma priekšmeti un īpaša ir Latvijas Mākslas akadēmijas Grafikas katedras grafikas spiede, – esot izmantojis pats Gustavs Šķilters (1874-1954), – grafiķis un tēlnieks, LMA mācību spēks un viens no nacionālās latviešu tēlniecības skolas veidotājiem.

Ja mūsdienās pietiek telefonā izmantot izgriešanas tehniku, lai izceltu kādu īpašu attēlu, tad 20.gadsimta 20.- 50.gados izmantoja kaitīgu un darbietilpīgu cinkogrāfijas tehniku, veidojot cinka klišejas, kuras 20.gadsimta nogales avižniecībā dēvēja par “brīvēstāvošām”. Arī izstādē “Drukāts Ventspilī” eksponēta daļa no bagātīgās Kuldīgas muzeja cinka klišeju kolekcijas.

Neparasti ir arī tipogrāfiju daļā skatāmie litogrāfijas akmeņi – tā bija pirmā grafikas tehnika, kas ļāva pavairot ilustrācijas iespieddarbos pat vairākos tūkstošos eksemplāru.

Litogrāfija (no grieķu val. “lithos” – “akmens” un “grapho” – „rakstu, zīmēju”) ir grafikas tehnika, kurā novilkumu iegūst, pārnesot krāsu no kaļķakmens plāksnes uz papīra. Zīmējumu izstrādā ar litogrāfijas krītu vai tipogrāfijas tušu, zīmējot ar speciālu otu uz īpašas šķirnes kaļķakmens plātnes. Kaļķakmens plātni fiksē, slīpē, viegli iekodinot ar atšķaidītu skābi un specifiski apstrādā. Akmeni pēc tam samitrina ar ūdeni, ko neiezīmētie laukumi aiztur. Uzklāj eļļainu krāsu, kas pieķeras tikai zīmējumam, kamēr mitrie laukumi to atgrūž. Novilkums kā jau iespiedtehnikā tiek iegūts spoguļattēlā. Izstādē eksponētie litogrāfijas akmeņi izmantoti dzērienu etiķetēm.

19.gadsimta vidū šādi tika drukātas arī krāsainās koncertu un teātra izrāžu afišas, par kurām dažas desmitgades vēlāk Aleksandrs Čaks rakstīs: “Afišas, afišas – pilsētu dvēseles – /krāsainas, kļiedzošas kā dāmu zeķes –/asiņu sarkanas, melnas un dzeltenas/–Daudz kas man dvēselei/tuvs jūsu raibuma/un burtu rindu spējkontrastiem, lūzumiem – -“.

Ventspils muzejs aicina iepazīt izstādi “Drukāts Ventspilī” gan klātienē, gan lasot turpmākos stāstus par izstādi.

